Растителна защита
електронно списание за растителна защита
семена, торове и земеделие
ISSN 2815-522X

Еньовден: Лечебната сила на растенията

Растителна Защита

Дата 24.06.2026 | **Брой** 6/2026 | **ISSN** 2815-522X | **Език** BG
www.plant-protection.com/article/2434?lang=bg

На 24 юни отбелязваме Еньовден – празникът на слънцето, водата и лечебната сила на природата. Познат в различните краища на България като Иван Бильобер, Яневден или Иванден, този ден носи дълбоките корени на славянските фолклорни традиции. Според поверията, точно преди изгрев слънце растенията притежават най-мощна лечебна сила. Традицията повелява да се съберат „77 билки и половина“ – по една за всяка позната болест и половин за „болестта без име“. От тях се сплитат венци за здраве, а билки като еньовче, жълт кантарион, мащерка и липа се подготвят за зимата.

България е един от водещите износители на билки в Европа

Природата е изключително щедра към нашите земи. Българската флора включва над 4300 вида висши растения, като около 770 от тях притежават доказани лечебни свойства. Над 270 вида се използват активно във фармацевтичната, козметичната и хранително-вкусовата промишленост. Между 80% и 90% от добитото количество (около 13 500 тона) е предназначено за износ.

Емблемите на нашата флора: Мурсалският чай и Орфеевото цвете

Сред това огромно растително многообразие се открояват два уникални балкански ендемита, които привличат вниманието на учени и лечители от цял свят.

Мурсалския чай (Sideritis scardica Grisb.)

Мурсалският чай (Sideritis scardica Grisb.), наречен еликсира на дълголетието, е многогодишно растение, достигащо 50 см височина. Това растение е истинска природна аптека. Открито и описано от ботаника Аугуст Гризебах в Шар планина (откъ-

дето идва и латинското му име scardica), то е познато още като пиринski, триградски или алиботушки чай.

Състав и ползи: Съдържа богат комплекс от танини, етерични масла и микроелементи (желязо, цинк, магнезий, мед). Високото съдържание на флавоноиди му придава мощно антибактериално и антиоксидантно действие.

Заради огромната му популярност, мурсалският чай е застрашен вид, включен в Червената книга на България. Днес събирането му от естествените му находища е само в ограничени или допустими количества. Отглежда се успешно и култивирано.

Родопски силивряк (Haberlea rhodopensis)

Родопският силивряк (Haberlea rhodopensis) или възкръсващото чудо, известен още като Орфеево цвете, крие изумителна тайна – способността да „възкръсва“.

Основен акцент на научните изследвания в Център за върхови постижения в растителната системна биология и биотехнология - ЦРСББ е високата устойчивост на Haberlea rhodopensis към засушаване - дори след екстремна суша и пълно изсъхване, при последващо напояване растението “възкръсва” и се възстановява напълно. Haberlea rhodopensis проявява устойчивост и при други екстремни условия като ниски температури и продължителна тъмнина. Учените в ЦРСББ изследват молекулярните механизми, чрез които растението се приспособява към такива видове абиотичен стрес. Основната цел е резултатите от проучванията да бъдат приложими при стопанско-значими култури, с цел увеличаване на тяхната устойчивост към неблагоприятни условия.

Защита на природата – мисия и закон

Тъй като по-голямата част от билките у нас се събират от дивата природа, техният ресурс е изложен на риск от изчерпване, климатични промени и човешка небрежност. За да защити това богатство, от 2000 г. България въвежда специализиран Закон за лечебните растения – прецедент в рамките на ЕС. Законът има за цел да гарантира тяхното устойчиво използване и опазване на естествените находища за бъдещите поколения. Част от видовете са поставени под специален режим на опазване и ползване и законът определя институциите, които следят за устойчивото ползване на лечебни растения. Това са регионалните органи на министерствата на околната среда и водите и на земеделието и храните.

В началото на всяка година министърът на околната среда и водите издава заповед, в която определя 24 вида лечебни растения, които е забранено да се събират със стопанска цел. За други 12 са определени допустими количества. Това са мурсалски чай, червен божур, елшовиден зърнастец, лечебна иглика, катраника, лазаркиня, лудо биле, лечебен ранилист, безстъблена решетка, лютива тлъстига, кисел трън и шапиче.

Случаят в Горнослав: Предупреждение за всички

Опазването на тези видове изисква будна гражданска съвест. Ярък пример е инцидентът от април 2026 г., когато над 400 растения от защитения родопски силивряк бяха брутално изкоренени край село Горнослав заради инвестиционно намерение за добив на мрамор. Благодарение на навременни сигнали и усилията на сдружение „Зелени Балкани“, министърът на околната среда и водите наложи пълна забрана за строителство и добив в района до обявяването му за защитена местност.

Еньовден – отговорност за бъдещите поколения

ISSN 2815-522X

Беладоната (Atropa belladonna), наричана още лудо биле или старо биле, е многогодишен храст от семейство Картофови (Solanaceae). Беладоната е силно токсично растение, съдържащо алкалоида атропин.

Еньовден ни напомня, че сме неразривно свързани с природата. Събирането на билки не е просто традиция или бизнес, а отговорност. Експертите призовават да не изкореняваме растенията излишно, да събираме само видове, които познаваме добре (тъй като някои, като беладоната, са силно отровни), и винаги да оставяме част от популациите непокътнати. Само така ще запазим естествения баланс и ще оставим на идните поколения лечебната магия на българската природа.

Още по темата:

Учени от България и Германия разчетоха генома на защитеното растение Родопски силивряк (Haberlea rhodopensis)